

18 Φεβρουαρίου, 1989

(ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ/στής)

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ,

Αιτητής,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΜΕΣΩ
ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 911/87)

-
- 5 *Εκτελεστή πράξη — Απόφαση Επαρχιακής Επιτροπής Προστασίας και Διαχειρίσεως Τουρκοκυπριακών Περιουσιών περί αφαιρέσεως Τουρκοκυπριακού Κλήρου από Ελληνοκύπριο πρόσωπα — Είναι εκτελεστή.*
- 10 *Φυσική Δικαιοσύνη — Δικαίωμα ακρόασεως — Υπάρχει σε όλες τις περιπτώσεις, που ο πολίτης κρίνεται για υπαίτια πράξη, σε όλες τις δικαστικές διαδικασίες ή όπου θα του επιβληθεί κύρωση — Γενικά πρέπει να δίδεται δικαίωμα ακρόασης για να εκφράσει την άποψή του ενώπιον της αρμοδίας αρχής σε πρόσωπο του οποίου επηρεάζονται τα οικονομικά συμφέροντα από την σκοπούμενη ενέργεια της Αρχής — Ανάλυση πρόσφατης νομολογίας.*
- 15 *Τουρκοκυπριακές περιουσίες στην ελεύθερη περιοχή της Κύπρου — Τα κατά καιρούς διατάγματα επίταξης των εν λόγω περιουσιών (διάταγμα 671/75, διάταγμα 820 τις 13.11.75, τα κατά καιρούς διατάγματα, με τα οποία ανανεώνετο το τελευταίο διάταγμα και το διάταγμα 50/87) — Το τελευταίο μέρος του τελευταίου διατάγματος παρέχει εξουσίες στην "Κεντρική Επιτροπή που συστάθηκε*
- 20 *ειδικά για την προστασία των περιουσιών Τουρκοκυπριακής ιδιοκτησίας — Απόφαση αφαιρέσεως Τουρκοκυπριακού κλήρου από Ελληνοκύπριο πρόσωπα, ληφθείσα από την Επαρχιακή Επιτροπή Διαχειρίσεως Τουρκοκυπριακών Περιουσιών Λάρνακας — Η εν λόγω Επαρχιακή Επιτροπή δεν είχε αρμοδιότητα να εκδώσει το*

διάταγμα.

Ο αιτητής είναι πρόσφυγας. Το 1978 παραχωρήθηκε γεωργικός κλήρος σ' αυτόν. Ο εν λόγω κλήρος αποτελούσε Τουρκοκυπριακή περιουσία υπό επίταξη δυνάμει των πιο πάνω διαταγμάτων. Τον Σεπτέμβριο του 1984 η άνω αναφερομένη Επαρχιακή Επιτροπή αποφάσισε να παραχωρήσει το 1/2 του εν λόγω κλήρου σε άλλο πρόσωπο. Ο αιτητής υπέβαλε ένσταση με εκτεταμένη αιτιολογία. Η ένσταση έγινε δεκτή.

Τον Ιούλιο 1987 η εν λόγω Επαρχιακή Επιτροπή απεφάσισε και πάλιν να παραχωρήσει το 1/2 του εν λόγω κλήρου σε άλλο πρόσωπο. Ως αποτέλεσμα κατεχωρήθη η παρούσα Αίτηση Ακυρώσεως.

Το Ανώτατο Δικαστήριο, ακυρώνοντας την επίδικη απόφαση, αποφάσισε.

- (1) Η επίδικη απόφαση συνιστά πράξη εκτελεστή.
- (2) Το δικαίωμα ακροάσεως είναι από τα βασικά δικαιώματα της αρχής της φυσικής δικαιοσύνης. Υπάρχει σε όλες τις περιπτώσεις που ο πολίτης κρίνεται για υπαίτια πράξη, σε όλες τις πειθαρχικές διαδικασίες ή όπου θα του επιβληθεί κύρωση. Πρόσωπο του οποίου επηρεάζονται οικονομικά συμφέροντα, πρέπει να έχει δικαίωμα ακροάσεως για να εκθέσει την απόφασή του ενώπιον της αρμοδίας αρχής. Το δικαίωμα ακροάσεως δε συνίσταται κατ' ανάγκη σε προφορική παράσταση. Η παράσταση μπορεί να είναι και γραπτή.
- (3) Στην υπόθεση αυτή ο αιτών είχε κάνει τις παραστάσεις, με την ευκαιρία της λήψεως της προηγούμενης απόφασης του 1984. Στα πλαίσια της παρούσης προσφυγής δεν περιέλαβε οτιδήποτε, που να μην περιέχεται στην γραπτή παράσταση, που είχε κάνει το 1984. Επομένως η Αρχή είχε ενώπιόν της όλα τα στοιχεία. Παράλειψη να δοθεί δικαίωμα ακροάσεως προτού ληφθεί η επίδικη απόφαση δεν επηρέασε τον αιτούντα ή την άσκηση της διακριτικής εξουσίας.
- (4) Η απόφαση για σύσταση Κεντρικής Επιτροπής και Επαρχιακών Επιτροπών λήφθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο το 1975. Το Υπουργικό Συμβούλιο δεν καθόρισε τις αρμοδιότητες. Όμως, το διάταγμα επίταξης για το 1987, όπως και τα προηγούμενα διατάγματα, όριζε σαν αρμόδιο όργανο

νο την Κεντρική Επιτροπή. Επομένως η Επαρχιακή Επιτροπή δεν είχε αρμοδιότητα να εκδώσει την επίδικη απόφαση.

5 *Η Επίδικη απόφαση ακυρώνεται χωρίς διαταγή για έξοδα.*

Αναφερόμενες υποθέσεις:

- 10 *Γεωργίου ν. Δημοκρατίας (1981) 3 Α.Α.Δ.591,*
R. ν. University of Cambridge [1723] 1 Str. 557,
Παντελίδου ν. Δημοκρατίας, 4 Α.Α.Σ.Δ. 100,
 15 *Μαρκουλλίδης ν. Δημοκρατίας, 3 Α.Α.Σ.Δ. 30,*
Χάρος ν. Δημοκρατίας, 4 Α.Α.Σ.Δ. 39,
 20 *Φυσεντζίδης ν. Δημοκρατίας (1971) 3 Α.Α.Δ.80,*
Δημοκρατία ν. Γεωργιάδη (1972) 3 Α.Α.Δ. 594,
 25 *Κυπριανού ν. Δημοκρατίας (1973) 3 Α.Α.Δ. 206,*
Ιορδάνου ν. Δημοκρατίας (1974) 3 Α.Α.Δ. 194,
Ορφανού ν. Εφόρου Συνεργατικών Εταιρειών (1985) 3 Α.Α.Δ.
 30 *1022,*
Ξαπόλυτος και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (1967) 3 Α.Α.Δ. 703.

Προσφυγή.

- 35 Προσφυγή εναντίον της απόφασης των καθ' ων η αίτηση με την οποία αφαιρέθηκε από τον αιτητή το ένα δεύτερο γεωργικού κλήρου αριθμός Γ 32 Σ που του παραχωρήθηκε σαν εκτοπισμένος.
- 40 *Α. Σ. Αγγελίδης, για τον Αιτητή.*
- Α. Βασιλειάδης, Δικηγόρος της Δημοκρατίας Β' για τους Καθ' ων η αίτηση.*
- 45 *Cur. adv. vult.*

ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ: Εξέδωσε την ακόλουθη απόφαση. Ο αιτητής με την προσφυγή αυτή ζητά από το Δικαστήριο την ακύρωση της απόφασης με την οποία του αφαιρέθηκε το ένα δεύτερο γεωργικού κλήρου αριθμός Γ 32 Σ που του παραχωρήθηκε σαν εκτοπισμένος. Ο αιτητής κατάγεται από το χωριό Βαθύλακα της επαρχίας Αμμοχώστου, το οποίο από το καλοκαίρι του 1974, βρίσκεται κάτω από τουρκική κατοχή. Είναι εκτοπισμένος, νυμφευμένος χωρίς άγαμα παιδιά και κατοικεί στο χωριό Κλαυδιά της επαρχίας Λάρνακας. Πριν τον εκτοπισμό του ήταν ιδιοκτήτης 70 περίπου σκαλών γεωργικής γης και ασκούσε το επάγγελμα του γεωργοκτηνοτρόφου. Στα Κλαυδιά ασχολείται πάλι με την κτηνοτροφία.

Το 1978 παραχωρήθηκε στον αιτητή ο γεωργικός κλήρος με αριθμό Γ 32Σ έκτασης 36 σκαλών. Υπογράφηκε έγγραφο "άδειας" μεταξύ της Δημοκρατίας της Κύπρου μέσω της Κεντρικής Επιτροπής Διαχειρίσεως Τουρκοκυπριακών Περιουσιών - "η Κεντρική Επιτροπή" - από τη μια και του αδειούχου εκτοπισμένου αιτητή από την άλλη. Η άδεια αυτή ανανεωνόταν.

Η Επαρχιακή Επιτροπή Λάρνακας Διαχειρίσεως Τουρκοκυπριακών Περιουσιών (Επαρχιακή Επιτροπή), με γράμμα ημερομηνίας 15 Σεπτεμβρίου, 1984, πληροφόρησε τον αιτητή ότι στη συνεδρία της στις 11 Σεπτεμβρίου, 1984, αποφάσισε: "όπως σας μοιράσει το κλήρο σας στα Κλαυδιά. Το άλλο ένα δεύτερο θα παραχωρηθεί σε άλλο δικαιούχο."

Στις 24 Σεπτεμβρίου, 1984, ο αιτητής υπόβαλε ένσταση στην πιο πάνω απόφαση με εκτεταμένη αιτιολογία, την οποία κοινοποίησε στους Υπουργούς Εσωτερικών και Γεωργίας (βλέπε Ερυθρά 19 και 20).

Στις 11 Οκτωβρίου, 1984, ο αιτητής πληροφορήθηκε ότι η ένστασή του έγινε δεκτή.

Ο Χριστάκης Ανδρέου, ο οποίος, σύμφωνα με τα ενώπιον του Δικαστηρίου έγγραφα, είναι κτίστης και κτηνοτρόφος, ήταν κάτοχος κλήρου Τουρκοκυπριακής γεωργικής γης και είχε κτηνοτροφικά υποστατικά στο Τουρκο-

5 κυπριακό χωριό Κλαυδιά. Ο κλήρος αυτός χρησιμοποιήθηκε για τη λατόμηση αμμοχαβαροτσιάκκιλου για τις κατασκευαστικές ανάγκες στο αεροδρόμιο Λάρνακας. Με αίτησή του ημερομηνίας 11 Μαΐου, 1987, ζήτησε άλλο κλήρο σε αντικατάσταση του πιο πάνω.

10 Ο αιτητής πώλησε δώδεκα από τις γαλακτοφόρες αγελάδες του μαζί με τα υποστατικά του που είχε στον Τουρκοκυπριακό γεωργικό κλήρο στην Ανθούλλα Π. Γεωργίου, εκτοπισμένη από το Βαθύλακα, πρώην χωριανή του. Η Ανθούλλα Π. Γεωργίου με αίτηση 14 Μαΐου, 1987 ζήτησε όπως ο μισός από τον κλήρο του Νικόλα Μελέτη παραχωρηθεί σ' αυτή γιατί αγόρασε τα ζώα και τα υποστατικά του "κατόπιν υποσχέσεώς του ότι δεν φέρει καμιά ένσταση γι' αυτή την παραχώρηση".

15 Επισύναψε, εκτός άλλων, πιστοποιητικά ιδιοκτησίας που εξέδωσε ο Κοινοτάρχης Κλαυδιών για βεβαίωση της αγοράς των δώδεκα αγελάδων από τον αιτητή. Διεξάχθηκε έρευνα με βάση την αίτησή της.

20 Η Επαρχιακή Επιτροπή σε συνεδρίασή της στις 15 Ιουλίου, 1987, αποφάσισε: "Στον κ. Χριστάκη Ανδρέου, του οποίου ο κλήρος χρησιμοποιήθηκε για λατόμηση αμμοχαβαροτσιάκκιλου για τις ανάγκες του Αερολιμένα Λάρνακας να παραχωρηθεί το 1/2 του υπ' αρ. Γ32Σ κλήρου, περ-

25 σινός κάτοχος του οποίου ήταν ο κ. Νικόλας Μελέτη. Ο κ. Μελέτη, παραμένει δικαιούχος για το υπόλοιπο 1/2 του κλήρου. Τ/Κ 43/75/38/92, 38/73. Ο κλήρος του κ. Ανδρέα που επηρεάστηκε από τα λατομεία να του αφαιρεθεί."

30 Η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε στον αιτητή με γράμμα 3 Σεπτεμβρίου 1987.

35 Ο αιτητής με την προσφυγή αυτή προσβάλλει την πιο πάνω απόφαση για τους πιο κάτω λόγους:-

(α) Παρόλο που η απόφαση επηρεάζει τα συμφέροντά του δεν του δόθηκε το δικαίωμα να ακουστεί πριν την έκδοσή της.

40 (β) Η απόφαση είναι ανατιολόγητη και είναι αποτέλεσμα πλάνης περί τα πράγματα.

(γ) Ο Χριστάκης Ανδρέα, στον οποίο δόθηκε ο μισός κλήρος, δεν ικανοποιεί τα κριτήρια που έθεσε η Κεντρική Επιτροπή Προστασίας και Διαχειρίσεως Τουρκοκυπριακών Περιουσιών για παραχώρηση γεωργικής γης, και

5

(δ) Η προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε από αναρμόδιο όργανο - την Επαρχιακή Επιτροπή - αντί από την Κεντρική Επιτροπή.

Οι καθ' ων η αίτηση ισχυρίζονται ότι η προσβαλλόμενη πράξη δεν είναι εκτελεστή διοικητική πράξη και ως εκ τούτου δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο της Αναθεωρητικής Δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου τούτου. Ο αιτητής δεν έχει δικαίωμα ακρόασης. Το δικαίωμα ακρόασης υπάρχει μόνο όπου επιβάλλεται κύρωση ή ποινή σε πειθαρχική διαδικασία. Ο Χριστάκης Ανδρέα ικανοποιεί τα κριτήρια.

10

15

Μετά την Τουρκική εισβολή και την κατάληψη μεγάλου μέρους του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας από τα Τουρκικά στρατεύματα, οι Τουρκοκύπριοι, κατά τρόπο γενικά γνωστό, συγκεντρώθηκαν στην βόρεια Κύπρο και εγκατέλειψαν την ακίνητη ιδιοκτησία τους. Από την προέλαση των Τουρκικών στρατευμάτων και σαν αποτέλεσμα της Τουρκικής εισβολής, με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι Ελληνοκύπριοι κατέφυγαν στην περιοχή που συνεχίζει να ελέγχεται από την Κυπριακή Δημοκρατία.

20

25

Με το Διάταγμα 671/75, ημερομηνίας 11 Σεπτεμβρίου, 1975, που εκδόθηκε με βάση τον περί Επιτάξεως Ιδιοκτησίας Νόμο του 1962 (Αρ.21/62), (όπως τροποποιήθηκε), επιτάχθηκε για το δημόσιο συμφέρον: "άπασα η κινητή και ακίνητος ιδιοκτησία, οπουδήποτε ευρισκομένη, η ανήκουσα εις Τουρκοκυπρίους και καταληφθείσα υπ' αυτών κατά την μεταφοράν των εις τας υπό των Τουρκικών στρατευμάτων κατεχομένης περιοχής".

30

35

Με Διάταγμα ημερομηνίας 13 Νοεμβρίου, 1975 Δ.Κ.Π. 820, που εκδόθηκε με βάση τον ίδιο Νόμο: "άπασα η κινητή και ακίνητος ιδιοκτησία, οπουδήποτε ευρισκομένη, ή ανήκουσα εις Τουρκοκυπρίους και μη προσωπικώς χρησιμοποιουμένη υπ αυτών" επιτάχθηκε για σκοπούς δημό-

40

σίας ωφέλειας ήτοι:-

"(α) διά οικιστικούς σκοπούς.

5 (β) διά την προμήθειαν ή διατήρησιν ή ανάπτυξιν προμηθειών και υπηρεσιών αίτινες είναι αναγκαίαι εις την ζωήν ή προάγουσι την ευημερίαν ή αναψυχήν του κοινού.

10 (γ) διά την καλύτεραν διά την δημοσίαν ωφέλειαν χρησιμοποίησιν της ιδιοκτησίας ταύτης,

15 η οιονδήποτε των ρηθέντων σκοπών, η δε επίταξις ταύτης επιβάλλεται διά την επίτευξιν των άνω σκοπών προς ικανοποίησιν των αναγκών του προσφυγικού πληθυσμού".

20 Οι εξουσίες του Υπουργικού Συμβούλιου με βάση το άρθρο 4 των περί Επιτάξεως Ιδιοκτησίας Νόμων μεταβιβάστηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο στον Υπουργό Εσωτερικών.

25 Το ίδιο Διάταγμα εξουσιοδοτεί: " την επί τούτω συσταθείσαν Κεντρικήν Επιτροπήν διά την προστασίαν των καταληφθεισών περιουσιών Τουρκοκυπριακής ιδιοκτησίας όπως εις εκτέλεσιν του παρόντος διατάγματος διενεργή πάσαν πράξιν δι' επίτευξιν των ως άνω σκοπών και διαχείρισιν της ιδιοκτησίας".

30 (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, 1975, Παράρτημα Τρίτον Μέρους II σελ. 779).

35 Το Υπουργικό Συμβούλιο με απόφασή του Αρ. 14.202, που δημοσιεύτηκε στο Παράρτημα Τέταρτον της Επίσημης Εφημερίδας της Δημοκρατίας, ημερομηνίας 29 Αυγούστου, 1975, σελ. 47, αποφάσισε τη σύσταση Κεντρικής Επιτροπής για την προστασία των Τουρκοκυπριακών περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν. Περαιτέρω, αποφάσισε τη σύσταση Επαρχιακών Επιτροπών.

40

Το Διάταγμα Επίταξης επαναλαμβανόταν και/ή παρόμοιο διάταγμα εκδιδόταν κάθε χρόνο - (δες Γνωστοποιή-

σεις Αρ.899 - 15 Οκτωβρίου, 1976, 1103 - - 21 Οκτωβρίου, 1977, 1253 - 2 Νοεμβρίου, 1978, 1223 - 23 Οκτωβρίου, 1979, 1510 - 10 Δεκεμβρίου, 1981, 25 - 7 Ιανουαρίου, 1983, 56 - 9 Ιανουαρίου, 1984).

5

Το ουσιαστικό για την κρινόμενη υπόθεση Διάταγμα εκδόθηκε στις 8 Ιανουαρίου, 1987 και δημοσιεύτηκε με Αρ. 50 στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας - Αρ. 2198, 9 Ιανουαρίου, 1987, Παράρτημα Τρίτο, Μέρος ΙΙ. Το Διάταγμα αυτό είναι διατυπωμένο με το ίδιο ακριβώς λεκτικό όπως το Διατάγμα 820 του 1975. Το τελευταίο μέρος του εξουσιοδοτεί "την Κεντρική Επιτροπή που συστάθηκε ειδικά για την προστασία των περιουσιών Τουρκοκυπριακής ιδιοκτησίας, που έχουν εγκαταλειφθεί να εκτελέσει το διάταγμα αυτό διενεργώντας κάθε πράξη για επίτευξη των πιο πάνω σκοπών και για την διαχείριση της ιδιοκτησίας".

10

15

Η Κεντρική Επιτροπή με απόφαση της ημερομηνίας 16 Απριλίου, 1986 καθιέρωσε γραπτά κριτήρια για παραχώρηση Τουρκοκυπριακής γης. Οι υποψήφιοι πρέπει να είναι εκτοπισμένοι και να είχαν ως κύριο επάγγελμα πριν τη Τουρκική εισβολή τη γεωργία. Νοείται ότι οι πρόσφυγες που δεν είχαν τη γεωργία σαν κύριο επάγγελμα, αλλά εξασφάλισαν Τουρκοκυπριακό κλήρο μετά την εγκατάστασή τους σε Τουρκοκυπριακά ή μικρά χωριά και ασχολούνται με τη γεωργία, δεν πρέπει να αποκλείονται ως δικαιούχοι, αλλά οι περιπτώσεις τους πρέπει να επανεξεταστούν με βάση τα περιστατικά της κάθε οικογένειας, τη διαθέσιμη Τουρκοκυπριακή γη και το βαθμό εξωγεωργικής απασχόλησής τους.

20

25

30

Η παράγραφος Β(ε) και (στ) προβλέπει:-

"(ε) Πρόσωπα που συμπλήρωσαν το 65ον έτος της ηλικίας τους και λαμβάνουν σύνταξη είναι δικαιούχοι για Τ/Κ κλήρους, να εξετάζεται όμως το ενδεχόμενο μείωσης ή αφαίρεσης του κλήρου τους, ανάλογα με τη διάθεση και ζήτηση της γης στην περιοχή.

35

40

(στ) Κατά τον καθορισμό του κλήρου να λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές ανάγκες και το μέγεθος της

οικογένειας του αιτητή".

5 Η Αναθεωρητική Δικαιοδοσία του Δικαστηρίου τούτου περιορίζεται σε εκτελεστές διοικητικές πράξεις. Εκτελεστή διοικητική πράξη είναι εκείνη από την οποία απορρέουν έννομα αποτελέσματα και είναι στη σφαίρα του Δημοσίου Δικαίου και εκδίδεται με άσκηση κυριαρχικής εξουσίας της Διοίκησης.

10 Η προσβαλλόμενη πράξη είναι εκτελεστή διοικητική πράξη. Το απόσπασμα που παράθεσε ο δικηγόρος των καθ' ων η αίτηση από την υπόθεση *Γεωργίου ν. Δημοκρατίας* (1981) 3 Α.Α.Δ. 591 δεν διαφοροποιεί ούτε επηρεάζει το χαρακτήρα της προσβαλλόμενης απόφασης.

15 Το δικαίωμα ακρόασης είναι ένα από τα βασικά δικαιώματα της αρχής της φυσικής δικαιοσύνης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε στην υπόθεση *R. v. University of Cambridge* [723] 1 Str. 557, η ιστορία του αρχίζει από τον κήπο της Εδέμ. Ο Θεός δεν επέβαλε ποινή στον Αδάμ πριν ακούσει την υπεράσπισή του. Του φώναξε "Αδάμ, που είσαι; Δεν έφαγες από το δένδρο που διέταξα ότι δεν έπρεπε να φας;". Την ίδια ερώτηση υπόβαλε και στην Εύα.

25 Το δικαίωμα υπεράσπισης και ακρόασης επιβάλλεται σε όλες τις περιπτώσεις που ο πολίτης κρίνεται για υπαίτια πράξη, σε όλες τις πειθαρχικές διαδικασίες ή όπου θα του επιβληθεί κύρωση. (*Μάρω Ν. Παντελίδου και η Δημοκρατία (Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας)*, 4 Α.Α.Σ.Δ. 100, *Ανδρέας Α. Μαρκουλλίδης και η Δημοκρατία (Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας)*, 3 Α.Α.Σ.Δ. 30, *Νικόλας Δ. Χάρος και η Δημοκρατία (Υπουργός Εσωτερικών)*, 4 Α.Α.Σ.Δ. 39, *Χριστόδουλος Φυσεντζίδης ν. Δημοκρατίας (Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας)* (1971) 3 Α.Α.Δ. 80, *Δημοκρατία (Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας) ν. Λεύκου Γεωργιάδη* (1972) 3 Α.Α.Δ. 594. *Κύπρος Κυπριανού ν. Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας* (1973) 3 Α.Α.Δ. 206. *Ιορδάνης Ιορδάνους ν. Δημοκρατίας, (Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας)* (1974) 3 Α.Α.Δ. 194, *Ορφανού ν. Εφόρου Συνεργατικών Εταιρειών* (1985) 3 Α.Α.Δ.1022). Το δικαίωμα ακρόασης είναι δικαίωμα κάθε κρινόμενου προσώπου. Κρινόμενο πρόσωπο είναι εκείνο που του αποδίδε-

ται κάποια υπαίτια συμπεριφορά.

Με τη μεγάλη επέκταση των δραστηριοτήτων της Διοίκησης και τον επηρεασμό των οικονομικών συμφερόντων των πολιτών από τις πράξεις και αποφάσεις της είναι ανάγκη η Διοίκηση να έχει ενώπιόν της όλα τα στοιχεία συμπεριλαμβανομένης και της εκδοχής οποιουδήποτε προσώπου που θα επηρεαστεί από εκτελεστή διοικητική απόφαση.

Στην υπόθεση *Στυλλής Ξαπόλυτος και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (Υπουργικού Συμβουλίου)* (1967) 3 Α.Α.Δ. 703, ο κ. Τριανταφυλλίδης, Δ. όπως ήταν τότε, είτε τα ακόλουθα στις σελ. 709, 710:-

"It was a matter of proper administration for the Council of Ministers to have decided, on whether or not the sub judice proclamation were to be made, after weighing duly all material considerations, including the objection of the Applicants; it was moreover, a matter of natural justice, in a case of this nature, for the said objections to be considered by the Council of Ministers. In the circumstances already explained in this Judgment, the Council was not enable to act as required by proper administration and nature justice; and it was, also, led to act on the basis of an incomplete picture of the matter."

Η προκήρυξη του Υπουργικού Συμβουλίου για την αλλαγή των συνόρων του χωριού Γαληνή με την ενσωμάτωση της περιοχής γνωστής ως "Ποταμός του Κάμπου" στην περιοχή του χωριού Καραβοστάσι ακυρώθηκε στην πιο πάνω υπόθεση, για το λόγο ότι το Υπουργικό Συμβούλιο αποφάσισε την έκδοση της προκήρυξης χωρίς να έχει ενώπιόν του τις ενστάσεις των αιτητών όπως έπρεπε (duly).

Στην υπόθεση *Στυλλής Ξαπόλυτος και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (Υπουργικού Συμβουλίου)* (1969) 3 Α.Α.Δ.176, αποφασίστηκε ότι, επειδή όλες οι ενστάσεις των αιτητών είχαν εκτεθεί στην Προσφυγή 94/66 - προηγούμενη απόφαση που ήταν ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου, δεν ήταν αναγκαίο για το Υπουργικό Συμβούλιο να καλέσει τους αιτητές να υποβάλουν τις παραστάσεις τους.

5 Στην υπόθεση *Transocean Marine Paint Association v. E.C. Commission* (1974) 2 C.L.R. 459 στη σελ. 477 το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Λουξεμβούργου, ανεγνώρισε σαν γενικό κανόνα ότι ένα πρόσωπο, του οποίου τα οικονομικά συμφέροντα επηρεάζονται από απόφαση που λαμβάνεται από δημόσια αρχή, πρέπει να έχει την ευκαιρία να κάμει γνωστή την άποψή του στην αρχή αυτή.

10 Ο Γενικός Εισηγητής (Advocate General) Warner στην εισήγησή του στις σελ. 469-471 είπε:-

15 "There is a rule embedded in the law of some of our countries that an administrative authority before wielding a statutory power to the detriment of a particular person must in general hear what that person has to say about the matter, even if the statute does not expressly require it. 'Audi alteram partem' or, as it is sometimes expressed *audiatur et altera pars*'. I say that
20 the rule applies 'in general' because it is subject to exceptions, as are most legal principles.

25 In the law of England the rule is centuries old, firmly established and of daily application. It is considered to be a 'rule of natural justice' a somewhat flamboyant and sometimes criticised phrase embodying a concept akin to what is, in French-speaking countries, more soberly and, I think, more accurately, referred to as '*les principes généraux du droit*'. The late Professor de Smith, in his
30 book *Judicial Review of Administrative Action* (3rd ed. at pp. 134 et seq.) traced its origins and development. I will not take up your Lordships' time with an account of them. The most often cited expression of the rule is in the judgment of Byles J. in *Cooper v. Wandsworth Board of Works* [1863] where he said that 'although
35 there are no positive words in a statute requiring that the party shall be heard, yet the justice of the common law will supply the omission of the legislature'. In England today there is no scope for controversy about
40 the existence of the rule, but only about the circumstances in which it may be held inapplicable and about the manner in which it is to be applied in particular instances - consider the judgments in the

House of Lords in *Ridge v. Baldwin*. I know, my Lords of no exception to the rule, acknowledged in English, law, which could have deprived the Applicants in the circumstances of the present case of the right to be heard before being subjected to an obligation such as that contained in Article 3(1)(d) of the Commission's Decision. 5

There can be no doubt that the rule forms part also of the law of Scotland (consider *Malloch v. Aberdeen Corporation* [1971] and the laws of Denmark (see Andersen, DANSK FORVALTNINGSRET, at pp. 337 et seq.) of Germany (see Forsthoff, Lehrbuch des Verwaltungsrechts (10th ed.), at pp. 235 et seq.) and of Ireland (see Kelly, Fundamental Rights in the Irish Law and Constitution, at pp.313-314). 10 15

It has been said by Professor Vedel that the rule 'audi alteram partem' does not exist in French administrative law (see, for instance, his Cours de Droit Administratif, p. 536). Professor Waline, on the other hand, in an article on the rule (Livre Jubilaire du Conseil d'Etat du Grand Duche de Luxembourg, 1957, pp. 495-506) suggests on the contrary that it does. In my opinion, it matters little whether the applicable rule is subsumed under the title 'audi alteram partem' or, as Professor Vedel would prefer, under the concept of the 'droits de la défense'. What is undoubted is that French administrative law does acknowledge the existence of those principes généraux du droit which I have mentioned and which are applicable even in the absence of any specific legislative provision. The relevant decisions of the Conseil d'Etat are collected by Professor Waline in his article, and I need not rehearse them. It appears that the principle here in question is of fairly recent origin in French law, and that its scope is not yet settled. The decisions of the Conseil d'Etat evince three different approaches: the narrowest being to apply it only when the decision of the administrative authority concerned is in the nature of a sanction; a slightly wider approach which would apply it in any case where the decision of that authority is based on the character or on the behaviour of the person to be affected; and a third 20 25 30 35 40

5 approach which is virtually as wide as that of the English common law. I should perhaps add that Professor Vedel refers to French law as being in this respect *plutôt retardataire* and *en voie d' evolution* (see *Cours de Droit Administratif*, p.534, and *Droit Administratif* (5th ed.), p.279); and this is echoed by Professor Waline who refers to the principle '*audi alteram partem*' as *un principe en voie de développement* (p.496).

10 The position in Belgium and in Luxembourg is similar, though the *Conseils d' Etat* of those countries seem to have been less hesitant in developing the principle than that of France.

15 In Italy the *Consiglio di Stato* has held that there is no general principle of law requiring an administrative authority to inform those concerned of its proposals so as to enable them to comment. And it seems that the law of the Netherlands is similar, in this respect, to that of Italy.
20 Perhaps the best confirmation we have of this is that Council for the Applicants, painstaking as he was, failed altogether to take the point.

25 My Lords, that review, which I have sought to keep short, of the laws of the member-States, must, I think, on balance, lead to the conclusion that the right to be heard forms part of those rights which 'the law' referred to in Article 164 of the Treat upholds, and of which,
30 accordingly, it is the duty of this Court to ensure the observance."

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώθηκε με το Άρθρο 20, παράγραφος 2 του Ελληνικού Συντάγματος του 1975 - (ΣτΕ 657/1976, ΣτΕ 2078/1976).

35

Με βάση τα πιο πάνω, σε πρόσωπο του οποίου επηρεάζονται οικονομικά συμφέροντα πρέπει να δίδεται το δικαίωμα ακρόασης για να εκθέσει την άποψή του ενώπιον της αρμόδιας αρχής. Το δικαίωμα ακρόασης στις διοικητικές υποθέσεις δεν είναι ανάγκη να είναι προφορικό, ικανοποιείται με γραπτή παράσταση.

40

Στην περίπτωση αυτή ο αιτητής συμπλήρωσε το 65ο έτος της ηλικίας του, είναι συνταξιούχος. Δεν έχει πια άγαμα παιδιά. Έκαμε γραπτές τις παραστάσεις του ενώπιον της Αρχής το 1984, όταν λήφθηκε η ανακληθείσα απόφαση, στην οποία αναφέρθηκα πιο πάνω. Στην προσφυγή αυτή δεν αναφέρεται σιδηρόποτε που να μην περιέχεται στη γραπτή παράσταση του 1984. Ως εκ τούτου, η Αρχή είχε ενώπιόν της όλα τα στοιχεία. Η παράλειψη να του δοθεί το δικαίωμα να ακουστεί πριν να ληφθεί η προσβαλλόμενη απόφαση δεν επηρέασε καθόλου τον αιτητή ή την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης.

Ο Χριστάκης Ανδρέα ικανοποιούσε τα κριτήρια για την παραχώρηση κλήρου.

Είναι γεγονός ότι στο πρακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης δεν υπάρχει αιτιολογία. Η αιτιολογία όμως που αναφέρεται στην ένσταση, στις παραγράφους 1 και 2, προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, ο οποίος είναι Τεκμήριο 1 ενώπιον του Δικαστηρίου και ως εκ τούτου η πράξη δεν είναι ανατιολόγητη.

Το τελευταίο ζήτημα είναι εάν η Επαρχιακή Επιτροπή ήταν το αρμόδιο όργανο. Το Υπουργικό Συμβούλιο με την απόφαση 14.202 στις 18 Αυγούστου, 1975, αποφάσισε τη σύσταση Κεντρικής Επιτροπής και Επαρχιακών Επιτροπών. Δεν καθόρισε την αρμοδιότητα των Επιτροπών. Τουρκοκυπριακές ιδιοκτησίες ευρίσκονται σε όλες τις επαρχίες της Δημοκρατίας. Για καλή, χρηστή εύρυθμη και γρήγορη διαχείριση, για τους σκοπούς της επίταξης εκτός από την Κεντρική Επιτροπή, ήταν αναγκαία η σύσταση Επαρχιακών Επιτροπών. Μια Κεντρική Επιτροπή από μόνη της δεν θα μπορούσε να ανταποκριθεί στα καθήκοντα και τις ευθύνες μίας τόσο εκτεταμένης διοικητικής λειτουργίας.

Στην απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής 16 Απριλίου, 1986, με την οποία καθορίστηκαν τα κριτήρια για παραχώρηση Τουρκοκυπριακής γής αναφέρονται τα ακόλουθα:-

"Οι Επαρχιακές Επιτροπές κατά την εφαρμογή των

κριτηρίων να έχουν υπόψη τους τα πιο κάτω:-

5 (ι) όπου η έκταση της διαθέσιμης γής επιτρέπει την παραχώρηση βιωσίμων κλήρων, αυτό πρέπει να γίνεται.

(ιι) όπου τούτο είναι εφικτό η αξιοποίηση της γής θα μπορεί να γίνεται και επί συνεταιρικής βάσης.

10 (ιιι) Η υπενοικίαση ή άλλως πως αποξένωση Τ/Κ κλήρων δεν επιτρέπεται.

15 (ιν) Οι Επαρχιακές Επιτροπές μπορούν κατ' εξαίρεση να διαθέτουν σε μη εκτοπισθέντες μικρά τεμάχια ξηρικής γης ή άλλης καλλιέργειας τα οποία είναι περικλειστα μέσα σε Ε/Κ κτήματα. Σε ειδικές περιπτώσεις θα δύναται να παραχωρηθεί Τ/Κ γή σε μη εκτοπισθέντες κατοίκους ακριτικών χωριών, των οποίων σημαντικό μέρος της γεωργικής γης κατελήφθη ή είναι απροσπέλαστο λόγω της Τούρκικης Εισβολής.

20

25 (ν) Νεαρά ζευγάρια που προέρχονται από προσφυγικές γεωργικές οικογένειες και που έχουν σαν κύριο επάγγελμα την γεωργία δύνανται να θεωρούνται δικαιούχοι για μέρος του κλήρου της οικογένειάς τους."

30 Το Διάταγμα Επίταξης για το 1987, όπως και τα προηγούμενα, ορίζει σαν αρμόδιο όργανο την Κεντρική Επιτροπή. Οι Επαρχιακές Επιτροπές δεν έχουν αρμοδιότητα λήψης εκτελεστικής απόφασης, σύμφωνα με το Διάταγμα Επίταξης, ή με οποιοδήποτε άλλο νόμο, κανονιστική πράξη, ή νόμιμη εξουσιοδότηση.

35 Η προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε από την Επαρχιακή Επιτροπή - αναρμόδιο όργανο.

Για το λόγο αυτό η προσφυγή επιτυγχάνει. Η προσβαλλόμενη απόφαση ακυρώνεται.

40 Καμιά διαταγή ως προς τα έξοδα.

Η επίδικη απόφαση ακυρώνεται χωρίς έξοδα.